

Studia bohemistyczne w Uniwersytecie Warszawskim*

Specyfika warszawskiej bohemistyki wynika z charakteru działalności naukowo-dydaktycznej Instytutu Sławistyki Zachodniej i Południowej UW, w którego ramach specjalizacja ta funkcjonuje. W Instytucie prowadzone są prace badawcze i zajęcia dydaktyczne obejmujące zagadnienia historii literatur krajów południowo- i zachodniosłowiańskich, językoznawstwa oraz kulturoznawstwa sławistycznego. Prowadzone są też lektoraty wszystkich języków zachodnio- i południowosłowiańskich. Od 2005 r. w Instytucie realizowany jest dwustopniowy program kulturoznawczych studiów sławistycznych, który zastąpił dotychczasowy program filologiczny. Zmiana profilu nauczania oraz aktualne zainteresowania badawcze pracowników sprawiły, że aktywność naukowa i dydaktyczna zdominowana została w ostatnich latach przez zagadnienia kulturoznawcze.

W Instytucie funkcjonują dwa zakłady – Zakład Języków Słowiańskich i Zakład Literatur Słowiańskich.

W obrębie Zakładu Literatur Słowiańskich bohemiści uczestniczą w badaniach nad problematyką tożsamości kulturowej w krajach słowiańskich, które prowadzone są pod kierunkiem prof. dr hab. Joanny Goszczyńskiej. Badania zaowocowały dotychczas trzema publikacjami zbiorowymi pod wspólnym tytułem *Problemy tożsamości kulturowej w krajach słowiańskich* (red. J. Goszczyńska, Warszawa 2003, 2004, 2005).

Przez ostatnich kilka lat bohemiści wspólnie z innymi sławistami brali też udział w interdyscyplinarnych badaniach poświęconych kulturom słowiańskim, które prezentowane były każdego roku na międzynarodowych sympozjach organizowanych przez nasz Instytut i Wydział Polonistyki UW oraz publikowane w tomach konferencyjnych pod redakcją prof. dr hab. Teresy Dąbek-Wirgowej i prof. dra hab. Andrzeja Makowieckiego (m.in. *Kategoria Europy, Kategoria narodu, Kategoria wolności, Obraz głupca i szaleńca*). Cykl zamknął tom poświęcony problemom globalizacji i kultur narodowych (*Kultura, język, komunikacja*, red. G. Szwat-Gyłybowa i A. Z. Makowiecki, Warszawa 2001).

* Artykuł został opracowany przez pracowników Instytutu Sławistyki Zachodnio- i Południowosłowiańskiej. Redakcja składa serdeczne podziękowanie Pani dr Elżbiecie Kaczmarskiej za koordynowanie pracy.

W roku 2006 Instytut współorganizował konferencję *Przemilczenia w relacjach międzykulturowych*, w której wzięli udział bohemiści, a także inni sławiści z kraju i zagranicy. Efektem tego spotkania jest przygotowywany tom pokonferencyjny (*Przemilczenia w relacjach międzykulturowych*, red. J. Goszczyńska i G. Szwał-Gyłybowa).

W 2007 r., przy wsparciu Funduszu Wyszehradzkiego, zorganizowana została międzynarodowa konferencja *Problemy autoidentyfikacji na terenie Europy Środkowo-Wschodniej w XX wieku*, której owocem była publikacja pod takim samym tytułem (red. J. Goszczyńska, Warszawa 2008).

Obecnie rysuje się możliwość prowadzenia wspólnych badań z Uniwersytetem Karola w Pradze. Nad zatwierdzonym tematem badawczym *Literatury słowiańskie wobec procesów kulturowych XIX i XX wieku* opiekę merytoryczną ze strony polskiej sprawuje prof. dr hab. Joanna Goszczyńska.

W Instytucie realizowane są zajęcia dydaktyczne w zakresie literatury i kultury czeskiej otwarte dla wszystkich studentów. Prowadzone są one przez prof. Joannę Goszczyńską, która wykłada również literaturę i kulturę słowacką, dr Joannę Królak, dr Danutę Sosnowską, dra Patrycjusza Pająka, dra Marcina Filipowicza oraz dra Roberta Kulmińskiego.

Zajęcia te obejmują wykłady kursowe poświęcone historii kultury i literatury czeskiej, wykłady monograficzne o charakterze komparatystycznym, seminaria licencjackie i magisterskie oraz różnorodne warsztaty – historycznoliterackie, kulturoznawcze, translatorskie. W naszej ofercie dydaktycznej (jak również w naszej pracy badawczej) obok problematyki historycznoliterackiej obecna jest między innymi problematyka uniwersalizmu i specyfiki narodowej, problemy współczesnej kultury elitarnej i popularnej w Czechach, kształtowanie się nowoczesnej idei narodowej, zagadnienia translatoryki.

W ostatnich latach powstaje corocznie co najmniej kilkadziesiąt literaturoznawczych i kulturoznawczych prac licencjackich i magisterskich z zakresu bohemistyki. Dotyczą one przede wszystkim szeroko rozumianej czeskiej literatury i kultury współczesnej. Dużym zainteresowaniem studentów niezmiennie cieszy się twórczość Hrabala, Fuksa, Parala, ale także Lustiga oraz pisarzy nieco młodszej generacji Hodrovej, Kratochvila, Viewegha. Powstały też interesujące prace z literatury międzywojennej, poświęcone twórczości Haška, Demla, Klimy, Durycha, Weinera, J. Čapka, Weissa. Otwarcie na aspekt kulturoznawczy stworzyło możliwość przygotowania przez studentów prac poświęconych na przykład obrazowi Pragi w różnych tekstach kultury, a także podjęcia tematów związanych z dziedziną teatru (*Semafor*, *Červená sedma*, *Osvobozené divadlo*), filmu (lat sześćdziesiątych i dziewięćdziesiątych) oraz folkloru. Część z nich powstała pod kierunkiem prof. dra hab. Krzysztofa Wrocławskiego.

W obrębie Zakładu Języków Słowiańskich bohemiści uczestniczą w badaniach nad współczesnym językiem czeskim, a także jego historią. W maju 2008 roku Instytut zorganizował konferencję *Świat ukryty w znaczeniu, czyli o znaczeniu gramatycz-*

nym, leksykalnym i etymologicznym w językach słowiańskich, która zgromadziła wielu slawistów, w tym bohemistów. Jej efektem będzie przygotowywany tom pokonferencyjny (red. I. Generowicz i E. Kaczmarska).

Bohemistyczne zajęcia językoznawcze w Instytucie prowadzi: prof. dr hab. Zbigniew Greń, dr Milena Hebal-Jezierska, dr Elżbieta Kaczmarska, mgr Bożena Itoya, mgr Piotr Pierścieniak, mgr Natalia Urbańczyk-Adach oraz mgr Anna Jakubowska, która prowadzi również lektorat języka czeskiego, podobnie jak mgr Teresa Piotrowska-Małek i mgr Daniela Peľčáková. Przedmioty językoznawcze poświęcone są współczesnej czeszczyźnie, problemom jej rozwarstwienia, a także zagadnieniom dotyczącym historii języka czeskiego. Przedmioty komparatystyczne obejmują języki zachodniosłowiańskie lub wszystkie języki słowiańskie. Oprócz przedmiotów ściśle językoznawczych dużą popularnością cieszą się przedmioty interdyscyplinarne, dotyczące społeczno-kulturowych uwarunkowań najnowszych zmian w systemie czeszczyzny, a także języka w reklamie i mediach. Zainteresowanie tymi zagadnieniami znajduje odzwierciedlenie w tematach językoznawczych prac licencjackich i magistrskich, które wybierają studenci.

W ramach współpracy Zakładu Języków Słowiańskich z Instytutem Języka Czeskiego Czeskiej Akademii Nauk w Pradze dr Milena Hebal-Jezierska prowadzi badania w zakresie fleksji języka czeskiego (granty: *Možnosti a meze české gramatiky ve světle Českého národního korpusu i Kapitoly z české gramatiky*). W roku 2008 został złożony nowy projekt grantowy *Akademická gramatika současné češtiny*, do współpracy przy którym dr Milena Hebal-Jezierska została ponownie zaproszona. Owocem tego projektu ma być dwutomowa gramatyka języka czeskiego oparta na danych korpusowych.

Ważnym przedsięwzięciem Zakładu Języków Słowiańskich było uruchomienie internetowego kursu języka czeskiego dla początkujących, który powstał z myślą o Polakach pragnących nauczyć się języka sąsiadów. Kurs powstał jako autorski projekt pracowników Instytutu Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, a jego twórcami byli: dr Milena Hebal-Jezierska, mgr Anna Jakubowska, mgr Agnieszka Janiec (absolwentka Instytutu, obecnie doktorantka bohemistyki Uniwersytetu w Brnie), dr Elżbieta Kaczmarska i dr Robert Kulmiński. Podstawę metodyczną stanowi Model dydaktyczny COME. Program kursu opiera się na opisie kompetencji językowych pochodzącym z dokumentu Rady Europy: Europejski System Opisu Kształcenia Językowego. Kurs odpowiada poziomowi A2 i obejmuje 120 godzin dydaktycznych.

Pierwsza edycja kursu odbyła się w roku akademickim 2006/2007. Kurs cieszył się dużą popularnością, zdobył pozytywne opinie 45 uczestników. W kolejnym roku akademickim 2007/2008 zainteresowanie kursem było jeszcze większe, dlatego udział w kursie wzięło 65 osób.

Autorzy kursu dużą wagę przyłożyli do interakcji w procesie edukacji internetowej. Kurs jest w pełni moderowany, kontakt prowadzącego ze studentem jest częsty i przybiera różnorodne formy.

Kurs składa się z 30 modułów (w tym 5 bloków powtórzeniowych). Nowy moduł otwierany jest raz w tygodniu. W czasie danego tygodnia studenci muszą wykazać się aktywnością na Platformie Moodle (udział w forach tematycznych, dialogach itp.) oraz wykonać określoną ilość quizów (ćwiczenia, mające postać testów wyboru, testów uzupełnienia, pytań otwartych i in.), które sprawdzają jego postępy a często także odesłać zadanie domowe. Zadania opisowe sprawdzane są przez prowadzącego, oceniane i odsyłane ze stosownym komentarzem. W celu sprawdzenia umiejętności mówienia, studenci muszą również wysyłać nagrane przez siebie wypowiedzi (czytanie, nagrywanie wypowiedzi samodzielnie skomponowanych), które również po odsłuchaniu przez prowadzącego, są stosownie komentowane.

O wszelkich problemach studenci mogą rozmawiać z nauczycielem na specjalnych forach lub – bardziej kameralnie – w formie Dialogu (tylko student i prowadzący, pozostali uczestnicy kursu nie widzą dyskusji). Obok selekcji materiałów, dbałości o interesującą formę zadań, odpowiedniego zaplanowania procesu zdobywania umiejętności językowych, zadaniem moderatora jest stworzenie grupy społecznej z uczestników kursu. Dlatego też studenci zachęceni są do pisania o sobie i swoich doświadczeniach z językiem i kulturą czeską na forum towarzyskim. Ponadto studenci informowani są na bieżąco o ciekawych wydarzeniach kulturalnych w Czechach oraz przedstawieniach teatralnych i koncertach czeskich artystów w Polsce.

Program kursu wykorzystuje autorskie materiały dydaktyczne, materiały zamieszczone w Internecie oraz opracowania pomocy dostępnych w formie książkowej (z poszanowaniem praw autorskich). Materiały przedstawiane są w postaci plików tekstowych, rysunków, nagrań.

Uwzględniając konieczność utrzymania odpowiedniego poziomu motywacji uczestników kursu, oprócz asynchronicznych form kontaktu (w tym m.in. forum dyskusyjnego), proponuje się formy kontaktu synchronicznego (np. czat do kontaktów grupowych, telefon internetowy do kontaktu indywidualnego).

Przyjmuje się, że 60% zadań wykonanych w terminie pozwala studentowi na zaliczenie kursu, jednak o ocenie decyduje wynik zaliczenia, które odbywa się w rzeczywistości już nie wirtualnej.

Zajęcia rozliczane są w ramach punktów zetonowych przysługujących studentom UW na lektoraty. Studenci, którzy nie mają wolnych zetonów, lub osoby spoza UW mogą uczestniczyć w kursie odpłatnie.

Proponowany kurs stał się modelem internetowych kursów językowych, które będą w przyszłości oferowane przez Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej. W roku akademickim 2008/2009 zostanie otwarty kurs języka czeskiego dla średnio zaawansowanych (B1–B2), a w roku 2009/2010 kurs języka chorwackiego na dla początkujących (A1–A2) oraz średnio zaawansowanych (B1–B2).

Od lat dziewięćdziesiątych utrzymuje się stałe, duże zainteresowanie bohemistyką – język czeski jako język kierunkowy wybierany jest przez największą liczbę kandydatów na slawistykę. W roku akademickim 2005/2006 naukę w Instytucie rozpoczęło 50 młodych bohemistów, w roku 2006/2007 – 46, a w roku 2007/2008 – 45.

Aktualnie w Instytucie jest 176 studentów, którzy uczą się języka czeskiego i uczestniczą w bohemistycznych zajęciach literaturoznawczych, kulturoznawczych i językoznawczych. Co roku nasi studenci biorą udział w konkursie przekładowym organizowanym w ramach Dni Bohemistyki przez Ambasadę Republiki Czeskiej, Czeskie Centrum oraz poszczególne ośrodki bohemistyczne w Polsce.

W ostatnich latach bohemiści związani z Instytutem, oprócz licznych artykułów, tekstów w opracowaniach zbiorowych, haseł encyklopedycznych itp., opublikowali następujące monografie:

Marcin Filipowicz, *Roditelky národů. Z problematiky české a slovenské ženské literární tvorby 2. poloviny 19. století*, Hradec Králové 2007.

Joanna Goszczyńska, *Sławni i zapomniani. Studia z literatury czeskiej i słowackiej*, Warszawa 2004.

Zbigniew Greń, *Tradycja i współczesność w językowym i kulturowym obrazie świata na Śląsku Cieszyńskim*, Warszawa 2004.

Milena Hebał-Jezińska, *Wariantywność końcówek fleksyjnych rzeczowników męskich żywotnych w języku czeskim*, Warszawa 2008.

Joanna Królak, *Hus na trybunie. Tradycje narodowe w czeskiej powieści historycznej okresu realizmu socjalistycznego*, Warszawa 2004.

Robert Kulmiński, *Śmierć w Czechach. Wizja śmierci w prozie czeskiej 1945–1989*, Warszawa 2008.

Ewa Siatkowska, *Czeszczyzna widziana z boku*, Warszawa 2003.

Janusz Siatkowski, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim*, Warszawa 2006.

Janusz Siatkowski, Mieczysław Basaj, *Bohemizmy w języku polskim. Słownik*, Warszawa 2006.